

Poselství Svatého otce Františka k 53. světovému dni míru

1. ledna 2020

Mír jako cesta naděje: dialog, smíření a ekologická konverze

1. Mír jako cesta naděje před překážkami a zkouškami

Mír je vzácným dobrem a předmětem naší naděje, o který usiluje celé lidstvo. Doufat v mír je lidský postoj, v němž se obsaženo existenciální směřování, a proto i často namáhavou přítomnost „můžeme prožívat a přijmout, pokud nás přivádí k určitému cíli, pokud si můžeme být tímto cílem jisti a pokud je tento cíl tak vznešený, že je schopen ospravedlnit jakoukoliv námahu k jeho dosažení“.¹ Tak se naděje stává ctností, která nás uvádí na cestu a dává nám křídla, abychom mohli jít vpřed, dokonce i tehdy, když se překážky zdají být nepřekonatelné.

Naše lidské společenství nese ve své paměti a na svém těle znamení válek a konfliktů, které po sobě následovaly s rostoucí ničivou kapacitou a které i nadále zasahují zvláště ty nejchudší a nejslabší. Celé národy rovněž cítí, že se mají vymanit z pout vykořisťování a korupce, jež živí nenávist a násilí. I dnes se mnoha mužům a ženám i dětem a starým lidem upírá jejich důstojnost, fyzická integrita, svoboda, včetně svobody náboženské, solidarita společenství a naděje na budoucnost. Mnoho nevinných obětí nese na sobě trýzeň pokořování, vyloučení, zármutku a nespravedlnosti, a dokonce přímo traumata vyplývající ze systematické zášti proti jejich národu a proti jejich blízkým.

Hrozná zkouška občanských i mezinárodních konfliktů, často umocňovaná nemilosrdným násilím, dlouhodobě poznamenávají tělo i duši lidstva. Každá válka je ve skutečnosti bratrovraždou, která ničí samotný plán bratrství, vepsaný do povolání lidské rodiny.

Jak víme, válka často začíná nesnášenlivostí vůči jinakosti toho druhého, jež podněcuje touhu po vlastnění a vůli po ovládnutí. V srdci člověka se rodí ze sobectví, z pýchy a z nenávisti, které vedou k ničení, k vytváření negativního obrazu o druhém, k jeho vyloučení a zlikvidování. Válka je živena zvráceností vztahů, hegemonskými ambicemi, zneužíváním moci, strachem z druhého a rozdílností vnímanou jako překážku; a zároveň toto všechno živí.

Ukazuje se jako paradoxní, jak jsem řekl během nedávné návštěvy Japonska, že „naš svět prožívá zvrácenou dichotomii snahy bránit a zaručovat stabilitu a mír na základě falešné bezpečnosti nesené mentalitou strachu a nedůvěry, zamořující vztahy mezi národy a zabraňující každému možnému dialogu. Mír a stabilita mezi národy jsou neslučitelné s jakoukoli snahou budovat na strachu ze vzájemného zničení nebo na hrozbě totálního vyhlazení. Jsou uskutečnitelné jedině na základě globální etiky solidarity a spolupráce ve službách budoucnosti utvářené vzájemnou provázaností a spoluodpovědností v celé lidské rodině dneška i zítřka.“²

¹ Benedikt XVI., enc. *Spe salvi* (30. listopadu 2007) Nakladatelství Paulínky: Praha, 2008, č. 1.

² *Projev o atomových zbraních*. Nagasaki, mírový památník „Atomic Bomb Hypocenter“, 24. listopadu 2019.

Každá situace ohrožení živí nedůvěru a spoléhání se na vlastní postavení. Nedůvěra a strach zvyšují křehkost vztahů a riziko násilí a vedou do bludného kruhu, který nikdy nemůže směřovat ke vztahu v míru. V tomto smyslu i nukleární odstrašování nemůže nic jiného než vytvářet iluzorní bezpečnost.

Proto se nemůžeme domnívat, že bezpečnost ve světě udržíme strachem ze zničení a v rovnováze tak nestabilní, že visí nad okrajem nukleární propasti. Zároveň je vnitřně uzavřená za zdmi lhostejnosti, kde se přijímají sociálně-ekonomická rozhodnutí, jež otevírají cestu k dramatům likvidace člověka i stvoření místo toho, aby vedla ke vzájemnému zachování jedněch i druhých.³ Jak tedy máme budovat cestu míru a vzájemného uznání? Jak prolomit chorobnou logiku ohrožování a strachu? Jak rozbít logiku lhostejnosti v současnosti převládající?

Musíme jít cestou skutečného bratrství, založeného na společném původu od Boha a pěstovaného dialogem a vzájemnou důvěrou. Touha po míru je hluboce vepsána v srdci člověka a nesmíme se smířovat s ničím, co je menší než toto.

2. Mír jako cesta naslouchání založená na paměti, solidaritě a bratrství

Hibakuša, přeživší atomových bombardování Hirošimy a Nagasaki, patří k těm, kdo udržují živý plamen kolektivního svědomí a svědčí před budoucími generacemi o hrůze ze srpna 1945 a o nevýslovných utrpeních, která trvají až dodneška. Jejich svědectví burcuje a uchovává památku na oběti, aby se lidské svědomí ozývalo stále důrazněji před každou touhou po panství a ničení: „Nemůžeme dopustit, aby současné a příští generace ztratily paměť na to, co se stalo, onu paměť, jež je zárukou a stimulem pro vytváření spravedlivější a více bratrské budoucnosti.“⁴

Stejně jako oni, tak i mnozí kdekoli na světě poskytují budoucím generacím nezbytnou službu paměti, kterou je třeba uchovávat nejen proto, aby se znovu neupadalo do stejných omylů anebo aby se opět nepředkládala klamná schémata z minulosti, ale také proto, aby paměť, jako plod zkušenosti, vytvářela kořen a vytyčovala trasu pro současná i budoucí rozhodnutí pro mír.

A ještě něco více: paměť je horizontem naděje; mnohdy v temnotě válek a konfliktů i vzpomínka na malé gesto přijaté solidarity může inspirovat k odvážným, a dokonce heroickým rozhodnutím, může probudit novou energii a v jednotlivcích i společenstvích zapálit novou naději.

Otevírat a vytyčovat cestu míru je výzvou mnohem složitější, neboť panující zájmy ve vztazích mezi národy, společenstvími a státy jsou různorodé a protichůdné. Především je třeba apelovat na morální svědomí a na osobní a politickou vůli. Mír ve skutečnosti čerpá z hloubi lidského srdce a politickou vůli je třeba stále znovu posilovat, aby otevírala nové procesy vedoucí ke smíření a sjednocení osob i společenství.

Svět nepotřebuje prázdná slova, ale přesvědčivé svědky, tvůrce míru otevřené pro dialog bez vylučování a manipulace. K míru totiž skutečně nelze dojít, pokud neexistuje přesvědčivý dialog mužů a žen, hledajících pravdu za hranicemi ideologií a různých názorů. Mír je budova,

³ Srov. homilie na Lampeduse, 8. července 2013.

⁴ *Projev o míru*. Hirošima, mírový památník, 24. listopadu 2019.

kteřou je třeba stavět stále,⁵ cesta, po níž jdeme společně a přitom vždy hledáme společné dobro ve snaze dodržet dané slovo a respektovat právo. Ve vzájemném naslouchání může rovněž narůstat poznání druhého a úcta k němu, až nakonec v nepříteli poznáme tvář bratra.

Mírový proces je tedy úkol trvající v čase. Je to trpělivá práce hledání pravdy a spravedlnosti, která ctí památku obětí a která krok za krokem otevírá společnou naději, jež je silnější než pomsta. V právním státě může demokracie být významným paradigmatem tohoto procesu, pokud je založena na spravedlnosti a na úsilí dodržovat práva každého, zvláště lidí slabých a postavených na okraj, při trvalém hledání pravdy.⁶ Jedná se o sociální konstrukci a průběžné rozvíjení, kam každý zodpovědně přináší svůj příspěvek na všech kolektivních úrovních: místní, národní i světové.

Jak zdůrazňoval svatý Pavel VI., „zmíněný dvojí požadavek – rovnosti a spolurozhodování – směřuje k určitému typu demokratické společnosti. (...) Je důležitá výchova k politickému životu, která má jednotlivci zprostředkovat znalost jeho práv, a navíc připomíná nerozlučnou souvislost mezi vlastními právy a povinnostmi jednoho vůči druhému. Vědomí povinnosti a její plnění je zase podmíněno sebeovládáním, přijetím odpovědnosti i mezí v uplatňování svobody jednotlivce i partikulárních společenství.“⁷

Rozkol mezi členy společnosti, růst společenské nerovnosti a odmítnutí používat nástroje pro integrální lidský rozvoj naopak uvádějí hledání obecného dobra do nebezpečí. Avšak trpělivá práce založená na síle slova a pravdy může v lidech probouzet schopnost soucitu a tvůrčí solidarity.

V naší křesťanské zkušenosti si trvale připomínáme památku Krista, který daroval svůj život za naše smíření (srov. Řím 5,6–11). Tím, že církve předává křesťanské hodnoty, morální nauku a vykonává sociální a výchovnou činnost, se plně zúčastní hledání spravedlivého řádu a pokračuje ve službě obecnému dobru a posilování mírové naděje.

3. Mír jako cesta smíření v bratrském společenství

Především slovy proroků povolává Bible svědomí a národy ke smlouvě Boha s lidstvem. Jde o to, abychom opustili touhu ovládat druhé a naučili se hledět na sebe jako lidé, jako Boží děti a jako bratři. Druhého člověka nesmíme redukovat na to, co možná řekl nebo udělal, ale máme si ho vážít pro příslib, který v sobě nese. Jen když si zvolíme cestu úcty, můžeme rozbít spirálu pomsty a nastoupit cestu naděje.

Vede nás v tom evangelijní úryvek, který uvádí následující rozhovor mezi Petrem a Ježíšem: „Pane, kolikrát mám odpustit svému bratru, když se proti mně prohřeší? Nejvíc sedmkrát?“ Ježíš mu odpověděl: „Neříkám ti nejvíc sedmkrát, ale třeba sedmdesátsedmkrát“ (Mt 18,21–22). Cesta smíření nás volá, abychom v hloubi svého srdce nacházeli sílu odpouštět a schopnost stávat se muži a ženami míru.

To, co platí pro mír v oblasti sociální, platí i pro mír politický a ekonomický, neboť otázka míru proniká všechny dimenze života společnosti; nikdy nenastane skutečný mír, dokud nebudeme schopni vytvářet spravedlivější ekonomický systém. Jak napsal Benedikt XVI. před

⁵ Srov. Druhý vatikánský koncil, pastorální konstituce *Gaudium et spes*. Karmelitánské nakladatelství: Kostelní Vydří, 2002, č. 78.

⁶ Srov. Benedikt XVI., *Projev k představitelům Křesťanských asociací italských pracovníků*, 27. ledna 2006.

⁷ Pavel VI., apoštolský list *Octogesima adveniens* (14. května 1971). Zvon: Praha, 1996, č. 24.

deseti lety v encyklice *Caritas in veritate*: „Překonání zaostalosti vyžaduje úsilí nejenom o zlepšování transakcí založených na směně, nejenom o proměnu asistenčních struktur veřejné povahy, ale zejména úsilí o postupnou otevřenost těm formám ekonomické činnosti, která je v celosvětovém měřítku charakterizovaná kvótami dobročinnosti a sdílení.“⁸

4. Mír jako cesta ekologické konverze

„Jestliže nás špatné chápání našich principů vedlo k tomu, že jsme někdy omlouvali zneužívání přírody nebo despotickou vládu lidské bytosti nad stvořením, nebo nás dovedlo k válkám, nespravedlnosti a násilí, musíme jako věřící uznat, že jsme tímto způsobem byli nevěrní pokladu moudrosti, který bychom měli střežit.“⁹

V důsledku našeho nepřátelství vůči druhým, nedostatečné úcty ke společnému domu a svévolného využívání přírodních zdrojů – nahlížených jen jako užitečné nástroje pro dnešní zisk, bez respektu k místním společenstvím, k obecnému dobru a k přírodě – máme zapotřebí ekologické konverze.

Nedávná synoda o Amazonii nás nutí, abychom obnoveným způsobem apelovali na pokojný vztah mezi místními komunitami a Zemí, mezi přítomností a pamětí, mezi zkušenostmi a nadějemi.

Cesta smíření znamená rovněž naslouchání světu a kontemplaci světa, který jsme dostali od Boha, abychom z něj udělali náš společný domov. Přírodní zdroje, různé formy života i samotná Země nám jsou svěřeny, abychom je „obdělávali a chránili“ (Gn 2,15) i pro budoucí generace; na tom má mít zodpovědnou a přičinlivou účast každý z nás. Kromě toho potřebujeme změnit své přesvědčení a svůj pohled, aby nás více otevíral pro setkání s druhým a pro přijetí daru stvoření, které odráží krásu a moudrost svého Tvůrce.

Zvláště odtud pramení hluboké motivace a nový způsob obývání společného domu, abychom tady byli jeden pro druhého i se svými různostmi, abychom oslavovali a uctívali přijatý a společný život, abychom usilovali o předpoklady a modely společnosti, které napomáhají rozkvětu a přetrvání života v budoucnosti, abychom rozvíjeli společné dobro celé lidské rodiny.

Ekologická konverze, k níž vyzýváme, nás tedy vede k novému pohledu na život, abychom si vážili velkorysosti Stvořitele, který nám daroval Zemi a vyzývá nás k radostné střídmosti tím, že vše sdílíme. Takovou konverzi je třeba chápat integrálním způsobem jako proměnu vztahů, jež udržujeme se svými bratry a sestrami, s ostatními živými tvory, se stvořením v jeho bohaté různosti a se Stvořitelem, který je původcem všeho života. Pro křesťana to vyžaduje, „aby se ve vztazích k okolnímu světu projevovaly všechny důsledky setkání s Ježíšem“.¹⁰

5. Obdržíme tolik, v kolik doufáme¹¹

Cesta smíření vyžaduje trpělivost a důvěru. Mír nezískáme, když v něj nedoufáme.

⁸ Benedikt XVI., enc. *Caritas in veritate*. Karmelitánské nakladatelství: Kostelní Vydří, 2009, č. 39.

⁹ František, enc. *Laudato si'* (24. května 2015), 2. vyd. Nakladatelství Paulínky: Praha, 2018, č. 200.

¹⁰ Tamtéž, č. 217.

¹¹ Srov. Jan z Kříže, *Temná noc*, II, 21, 8. Karmelitánské nakladatelství: Kostelní Vydří, 1995.

Jedná se především o to, abychom v možnost míru věřili, abychom věřili, že druhý má tutéž potřebu míru. K tomu nás může inspirovat Boží láska ke každému z nás, láska osvobozující, neomezená, nezištná a neúnavná.

Zdrojem konfliktu bývá často strach. Je tedy důležité překračovat naše lidské obavy, uznat, že jsme nuznými dětmi před tím, který nás miluje a očekává jako otec marnotratného syna (srov. Lk 15,11–24). Kultura setkání bratří a sester se neslučuje s kulturou hrozeb. Z každého setkání činí možnost a dar velkorysé Boží lásky. Vede nás, abychom překračovali hranice svých úzkých horizontů a stále směřovali k prožívání univerzálního bratrství jako děti jediného nebeského Otce.

Pro Kristovy učedníky je na této cestě podporou i svátost smíření, kterou Pán dává pokřtěným pro odpuštění hříchů. Tato svátost církve, jež obnovuje osoby i společenství, nás vede k tomu, abychom měli pohled upřený na Ježíše, který usmířil „se sebou všechno tvorstvo jak na nebi, tak na zemi tím, že jeho krví prolitou na kříži zjedná pokoj“ (Kol 1,20); a chce, abychom odložili každé násilí v myšlenkách, slovech i skutcích, a to jak vůči bližnímu, tak vůči stvoření.

Milost Boha Otce je nám darována jako bezpodmínečná láska. Když obdržíme jeho odpuštění, v Kristu se můžeme vydat na cestu, abychom ho darovali mužům a ženám naší doby. Duch Svatý nám den po dni vnukne postoje a slova, abychom se stávali tvůrci spravedlnosti a míru.

Kéž nám Bůh míru žehná a přichází nám na pomoc.

Kéž Maria, Matka Knížete pokoje a Matka všech národů na zemi, nás krok za krokem provází a podporuje na cestě smíření.

Kéž každý člověk, jenž přijde na tento svět, může žít v míru a plně rozvíjet příslib lásky a života, který v sobě nese.

Ve Vatikánu 8. prosince 2019

FRANTIŠEK